

jam congregata synagoga præcipit tuba canere, tanquam ad cantum jam pertineat; non ad dandum signum, quod dato fieri aliquid admoneat. Proinde cum hoc quod jam congregata synagoga, tubis canebant, quisquam homo Novi Testamenti ad aliquid spiritale interpretatur, illi signum est, qui intelligit quare fiat; non illis qui non intelligebant, nisi quando ad hoc fiebat, ut aliquod opus indiceretur.

QUÆSTIO XVIII.

« Et auferam de spiritu qui est in te, et superponam » super eos; et sustinebunt tecum impetum populi, et » non portabis illos tu solus¹. » Plerique latini interpretes non ut in græco est transtulerunt, sed dixerunt: « Auferam de spiritu tuo qui est in te, et ponam super eos, » aut « Ponam in eis: » et fecerunt sensum laboriosum ad intelligendum. Putari enim potest de spiritu ipsius hominis dictum, quo humana natura completur corpore adjuncto, quæ constat ex corpore et spiritu, quem etiam animam dicunt: de quo et Apostolus dicit: « Quis enim hominum » scit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui in ipso » est? Sic et quæ Dei sunt, nemo scit nisi Spiritus Dei². » Et quod adjungit ac dicit: « Nos autem non spiritum » hujus mundi accepimus, sed spiritum qui ex Deo est³, » ostendit utique alium esse Spiritum Dei, cujus particeps fit spiritus hominis per gratiam Dei. Quamvis posset etiam, sicut alii interpretati sunt, intelligi Spiritus Dei in eo quod dicitur: « De spiritu tuo qui est in te; » ut dictum sit, « Tuo, » quia fit etiam noster qui Dei est, cum accipimus eum: sicut de Joanne dictum est: « In spiritu et » virtute Eliæ⁴. » Non enim anima Eliæ in eum fuerat revoluta: quod si quidam hæretica perversitate opinan-

¹ Num. xi, 17. — ² I Cor. ii, 11. — ³ Ibid. 12. — ⁴ Luc. i, 17.

» tur¹, » quid dicturi sunt in eo quod scriptum est, Spiritus Eliæ requievit super Elisæum²? cum jam ille utique haberet animam suam: nisi quia dictum est de Spiritu Dei, ut etiam per illum operaretur, qualia per Eliam operabatur; non ab illo recedens, ut istum posset implere; aut dispersit minus esset in illo, ut posset ex aliqua parte et in isto esse. Deus est enim qui possit esse in omnibus tantus, in quibus per illam gratiam esse voluerit. Nunc autem cum ita scriptum sit: « Et auferam de spiritu » qui est super te, » nec dictum sit, « De spiritu tuo, » facilius est absolutio quæstionis: quia intelligimus nihil aliud Deum significare voluisse, nisi ex eodem Spiritu gratiæ illos quoque habituros adjutorium, ex quo habebat Moyses; ut et isti haberent quantum Deus vellet, non ut ideo Moyses minus haberet.

QUÆSTIO XIX.

« Et dixit Moyses: Sexcenta millia peditum, in quibus » sum in ipsis; et tu dixisti: Carnes dabo eis, et edent » mense dierum. Numquid oves et boves occiduntur illis, » et sufficient illis; aut omnis piscis congregabitur eis, et » sufficet eis³? » Quæri solet utrum hoc Moyses diffidendo dixerit, an quærendo. Sed, si putaverimus eum diffidendo dixisse, nascetur quæstio cur hoc ei non exprobraverit Dominus, sicut exprobravit quod ad petram, unde aqua profluxit, videtur de potestate Domini dubitasse⁴. » Si autem dixerimus hoc eum dixisse quærendo modum quo fieret, ipsa Domini responsio, ubi ad eum dixit: « Numquid » quid manus Domini non sufficet⁵, » quasi redarguentis videtur, quod iste ista non credidisset. Sed melius arbitror intelligi Dominum ita respondisse, tanquam modum fu-

¹ Confer. Tertull. lib. *de Anima*, cap. 35. — ² 4 Reg. ii, 15. — ³ Num. xi, 21. — ⁴ Num. xx, 10. — ⁵ Id. xi, 23.

turi facti, quem ille requirebat, dicere noluerit, sed potius opere ipso suam potentiam demonstrare. Poterat enim et Mariæ dicenti: « Quomodo fiet istud, quoniam virum » non cognosco¹, » a calumniantibus objici, quod minus crediderit, cum illa modum quæsierit, non de virtute Dei dubitaverit. Quod autem responsum est illi: « Spiritus sanctus superveniet super te, et virtus Altissimi obumbrabit te², » poterat et sic responderi quomodo hic: « Numquid Spiritui sancto impossibile est, qui superveniet in te? » ac sic idem ipse sensus conservaretur. Porro autem talia quædam dicens Zacharias³, incredulitatis arguitur, et vocis oppressæ pœna plectitur. Quare? Nisi quia Deus non de verbis, sed de cordibus judicat. Alioquin et ad illam petram, unde aqua profluit, poterant excusari verba Moysi, nisi in eum clara esset divina sententia, quod diffidendo talia dixerit. Nam ita se ea verba habent: « Audite me increduli: Numquid de petra » ista educemus vobis aquam? » Deinde sequitur: « Et » elevata Moyses manu sua percussit petram virga bis, et » exiit aqua multa, et bibit synagoga et pecora eorum⁴. » Utique ad hoc congregavit populum, ad hoc illam virgam in qua tanta miracula fecerat sumpsit, eaque petram percussit, atque inde solitæ virtutis est consecutus effectus. Verba ergo illa, quibus ait: « Numquid ex hac petra educemus vobis » aquam, » possent sic accipi, tanquam diceretur, « Nempe ex hac petra secundum vestram incredulitatem aqua educi non potest: » ut denique percutiendo ostenderetur fieri divinitus potuisse quod illi infidelitate non crederent, maxime quia dixerat: « Audite me increduli. » Ita quidem intelligi possent hæc verba, nisi Deus qui cordis inspector est, quo animo dicta fuerint indicaret. Sequitur enim Scriptura et dicit: « Et dixit Dominus ad Moysen et Aaron:

¹ Luc. I, 34. — ² Ibid. 35. — ³ Ibid. 18. — ⁴ Num. xx, 10, 11.

» Quoniam non credidisti sanctificare me in conspectu » filiorum Israël, propter hoc non inducetur vos synagoga hanc in terram, quam dedi eis¹. » Ac per hoc intelligitur illa verba ita dixisse Moysen tanquam ad incertum percusserit, ut si non sequeretur effectus, hoc prædixisse putaretur, cum ait: « Numquid ex hac petra » educemus vobis aquam: » quod in animo ejus lateret omnino, nisi Dei sententia proderetur. E contrario itaque isto loco debemus intelligere verba Moysi de promissis carnibus, quærentis potius quomodo fieret, quam diffidentis fuisse, quando sententia Domini non secuta est, quæ vindicaret, sed potius quæ doceret.

QUÆSTIO XX.

De uxore Moysi Æthiopissa quæri solet, utrum ipsa sit filia Jothor², an alteram duxerit, vel superduxerit: sed ipsam fuisse credibile est: de Madianitis quippe erat, qui reperiuntur in Paralipomenon Æthiopes dicti, quando contra eos pugnavit Josaphat³. Nam in his locis dicitur eos persecutus populus Israël, ubi Madianitæ habitant; qui nunc Sarraceni appellantur. Sed nunc eos Æthiopes nemo fere appellat, sicut solent locorum et gentium nomina plerumque vetustate mutari.

QUÆSTIO XXI.

« Et dixit ad eos: Ascendite ista eremo et ascendetis in » montem, et videbitis terram quæ sit, et populum qui » insidet super eam, si fortis est aut infirmus, si pauci sunt » aut multi⁴. » Exposuisse intelligitur, secundum quid dixerit, « Si potens est aut infirmus; » hoc est, « Si pauci » sunt aut multi. » Nam quomodo possent de monte pros-

¹ Num. xx, 12. — ² Id. xii, 1. — ³ 2 Paral. xiv, 9, etc. — ⁴ Num. xiii, 18, 19.

picientes sentire humanarum virium fortitudinem? Potest et alius sensus esse multo congruentior veritati: Quod ait: « Ascenditis in montem, » in ipsam terram dixit, quam explorare volebant. Non enim possent facile exploratores intelligi, ubi tanquam peregrinantes omnia perquirebant. Nam si de montis vertice eos putaverimus conspexisse terram, et explorasse; quomodo possent exquirere omnia, quæ Moyses exquirenda præcepit? Quomodo intrare civitates, quas eos Scriptura dixit intrasse? Quomodo de illa valle botrum tollere propter quem et loco nomen est inditum, ut vallis Botri diceretur¹? In ipso ergo monte explorabatur terra, quia ipsa erat quæ exploraretur; et ibi erat quidem depressior locus, de qua valle botrus ablati est.

QUÆSTIO XXII.

« Er protulerunt pavorem terræ, quam exploraverunt? » Pavorem terræ » dixit, non quo pavebat eadem terra, sed quem ex eo terra conceperant.

QUÆSTIO XXIII.

CALEB et Jesus Nave loquentes ad populum Israël ne merent ingredi terram promissionis, dixerunt inter cætera, « Vos autem ne timueritis populum terræ, quoniam » cibus nobis sunt. Abscessit enim tempus ab eis, Dominus » autem in nobis: ne timueritis eos². » Quod dictum est, « Cibus nobis sunt, » intelligi voluerunt, consumemus eos. Quod vero adjunxerunt, « Abscessit enim tempus ab » eis, Dominus autem in nobis: » satis diligenter non dixerunt: « Abscessit Dominus ab eis; » impii quippe antiquitus fuerunt: sed quoniam et impiis occulta dispensatione divinæ providentiæ datur tempus florendi atque regnandi,

¹ Num. xiii, 23-25. — ² Ibid. 33. — ³ Id. xiv, 9.

« Abscessit, » inquit, tempus ab eis, Dominus autem » in nobis. » Non dixerunt: « Abscessit tempus ab eis, et » nostrum successit: » sed, « Dominus autem in nobis, » non tempus. Illi enim tempus habuerunt, isti Dominum Deum temporum creatorem et ordinatorem, et quibusque ut ei placet distributorem.

QUÆSTIO XXIV.

Quod præcipitur quomodo expientur peccata¹, quæ non sponte committuntur, merito quæritur quæ sint ipsa peccata nolentium, utrum quæ a nescientibus committuntur; an etiam possit recte dici peccatum esse nolentis, quod facere compellitur: nam et hoc contra voluntatem facere dici solet. Sed utique vult propter quod facit, tanquam si pejerare nolit, et facit cum vult vivere, si quisquam nisi fecerit, mortem minetur. Vult ergo facere, quia vult vivere: et ideo non per se ipsum appetendo ut falsum juret; sed ut falsum jurando vivat. Quod si ita est, nescio utrum possint dici ista peccata nolentium, qualia hic dicuntur expianda. Nam si diligenter consideretur, forte ipsum peccare nemo velit; sed propter aliud fit quod vult qui peccat. Omnes quippe homines, qui scientes faciunt quod non licet, vellent licere: usque adeo ipsum peccare nemo appetit propter hoc ipsum, sed propter illud quod ex eo consequitur. Hæc si ita se habent, non sunt peccata nolentium, nisi nescientium; quæ discernuntur a peccatis volentium.

QUÆSTIO XXV.

« Er anima quæcumque peccaverit in manu superbiæ » ex indigenis, aut ex proselytis, Deum hic exacerbat, et » exterminabitur anima illa de populo suo; quoniam ver-

¹ Num. xv, 24, etc.

» hum Domini contempsit, et mandata ejus disperdidit :
 » contritione conteretur anima illa, peccatum ejus in illa¹.»
 Quæ sint peccata quæ fiunt in manu superbiæ, id est, superbia committuntur, Scriptura ipsa in consequentibus satis exposuit, ubi ait : « Quoniam verbum Domini contempsit. » Aliud est ergo præcepta contemnere, aliud magni quidem pendere, sed aut ignarum contra facere, aut victum. Quæ duo fortasse pertineant ad illa peccata, quæ a nolentibus fiunt, de quibus superius quemadmodum Deo propitiato expiarentur admonuit; ac inde subjecit peccata superbiæ, cum quisque superbiendo, id est, præceptum contemnendo, perperam facit. Quod genus peccati non dixit ullo genere sacrificii purgari oportere, tanquam insanabile judicans, illa duntaxat curatione, quæ per sacrificia gerebantur, qualia facienda in hac Scriptura præcipiuntur : quæ si per se ipsa attendantur, nulli peccato possunt mederi; si autem res ipsæ quarum hæc sacramenta sunt inquirantur, in eis inveniri poterit purgatio peccatorum. Quod ergo scriptum est : « Peccator, cum venerit » in profundum malorum, contemnit², » iste significatus est, quem Scriptura hoc loco dicit, « in manu superbiæ delinquere. » Hoc igitur sine pœna ejus qui committit, non potest aboleri; atque ideo non potest esse impunitum, et cum pœnitendo sanatur : ipsa enim afflictio pœnitentis pœna peccati est, quamvis medicinalis et salubris. Merito quippe magnum judicatur peccatum, cum superbia præceptum contemnit : sed e contrario, ut sanari possit, « Cor » contritum et humiliatum Deus non spernit³. » Verumtamen quia sine pœna non fit, ideo hinc talia dicta sunt : « Deum, inquit, hic exacerbat : » quia Deus superbis resistit⁴. « Et exterminabitur anima illa de populo suo; »

¹ Num. xv, 30, 31. — ² Prov. xviii, 3. — ³ Psal. l, 19. — ⁴ Jac. iv, 6.

quoniam talis omnino in numero eorum qui ad Deum pertinent, non est. « Quoniam verbum Domini contempsit, » et mandata ejus disperdidit : contritione conteretur anima illa. » Quare autem contritione conteretur; consequenter adjungit, dicens, « Peccatum ejus in illa : » ac per hoc si tali peccato debitam contritionem ipse sibi adhibeat pœnitendo, cor contritum, ut dictum est, Deus non spernet. Quamvis in græco non dictum sit hoc loco, « Contritione conteretur; sed, extritione exeretur anima » illa » quod ita accipi potest, quasi omni modo terendo extinguatur, ac non sit. Sed prius natura immortalitatis animæ hunc intellectum recusat. Deinde si quod exteritur, omni modo efficeretur ut non sit, non diceret de sapiente, « Et gradus ostiorum ejus exerat pes tuus¹. » Verum illa discretio magis magisque consideranda est, utrum nemo peccet nisi aut ignarus, aut victus, aut contemnens; unde nunc longum est disputare.

QUESTIO XXVI.

Quid est quod Dathan et Abiron, cum in seditionem consurrexissent, vocati a Moyse, ac superbe et injuriose respondentes, « Numquid pusillum hoc, quoniam eduxisti » nos in terram fluentem lac et mel, interficere nos in » eremo? quoniam præes nobis, princeps es : et tu in terram fluentem lac et mel induxisti nos, et dedisti nobis » sortem agri et vineas : » post hæc addiderunt, « Oculos » hominum illorum abscidisses : non ascendimus². » Quorum oculos hominum dixerunt? Utrum populi Israël, tanquam dicentes, « Si ista præstitisses, oculos hominum illorum abscidisses, id est, ita te diligenter, ut oculos suos eruerent, et darent tibi. » Quod indicium magnum dilectionis et Apostolus dicit : « Quoniam si fieri posset,

¹ Eccli. vi, 36. — ² Num. xvi, 13, 14.

» oculos vestros eruissetis, et dedissetis mihi¹. » Et deinde plenam contumaciam addiderunt, « Non ascendimus, » id est, « Non veniemus; » quia vocaverat eos. An potius » oculos hominum illorum, » dicit hostium, qui nimis acres et terribiles fuerant nuntiati: tanquam dicerent: « Et si hoc fecisses, non tibi obtemperarem: nisi quod modus verbi alius pro alio positus est, ut non dicerent: « Non ascenderemus, » sed, « Non ascendimus, » quoddam genere locutionis.

QUÆSTIO XXVII.

« Et locutus est Dominus ad Moysen et Aaron, dicens, » Abscedite vos de medio synagogæ istius². » Notandum est tunc jubere Dominum separationem fieri corporalem, cum jam vindicta imminet malis: sic Noë cum domo sua separatur a cæteris diluvio perituris³: sic Lot cum suis separatur a Sodomis igne cœlitus consumendis⁴: sic ipse populus ab Ægyptiis marinis fluctibus obruendis⁵: sic isti nunc a synagoga Chore, Abiron et Dathan, qui se primitus per seditionem abrumpere voluerunt, cum quibus tamen sancti antea viventes et conversantes, et cum cæteris quos reprobatur Deus, secundum verba quæ in eos increpans dicit, contaminari tamen ab eis minime poterunt: nec separare se jussi sunt, quando vindictam Dominus sive differebat, sive talem adhibebat, qua innocentes periclitari lædive non possent, sicut serpentum morsibus, sicut strage mortium, qua Deus, quem volebat, sicut volebat, alio percutiebat intacto; non sicut aqua diluvii, aut ignea pluvia, aut aqua maris, aut hiatu terræ, quæ permixtos poterat pariter assumere: non quia et ibi Deus suos conservare non posset; sed quid opus erat tentatione

¹ Gal. iv, 15. — ² Num. xvi, 20. — ³ Gen. vii, 1. — ⁴ Id. xix, 12. — ⁵ Exod. xiv, 20.

miraculi ubi separatio fieri poterat, ut vel aqua, vel ignis, vel hiatus terræ, quos invenisset, auferret? Sic et in fine a zizaniis separabuntur frumenta, ut malos cremantibus flammis, justi fulgeant sicut sol in regno Patris sui¹.

QUÆSTIO XXVIII.

Quod ait Moyses de Chore et Abiron et Dathan, « In » visione ostendet Deus, et aperiens terra os suum absor- » bebit eos², » quidam interpretati sunt, « In hiatu es- » tendet Dominus: » credo putantes dictum *χάσματος*, quod græce positum est *χάσματος* quod pro eo dictum est, ac si diceretur, « In manifestatione, » quod aperte oculis apparebit. Non enim sic dictum est, « In visione, » quemadmodum solent dici visiones, sive somniorum, sive quarumque in extasi figurarum; sed ut dixit, in manifestatione. Nonnulli autem aliud opinantes, « In phantasmate » interpretari voluerunt: quod omnino sic abhorret a consuetudine locutionis nostræ, ut nusquam fere dicatur phantasma, nisi ubi falsitate visorum sensus noster illuditur: quamvis et hoc a videndo sit dictum; sed, ut dixi, aliud loquendi consuetudo præjudicavit.

QUÆSTIO XXIX.

« Et descenderunt ipsi, et omnia quæcumque sunt eis, » viventes ad inferos³. » Notandum secundum locum terrenum dictos esse inferos, hoc est, in inferioribus terræ partibus. Varie quippe in Scripturis et sub intellectu multiplici, sicut rerum de quibus agitur sensus exigit, nomen ponitur inferorum, et maxime in mortuis hoc accipi solet. Sed quoniam istos viventes dictum est ad inferos descendisse, et ipsa narratione quid factum fuerit satis apparet; manifestum est, ut dixi, inferiores partes terræ inferorum

¹ Matth. xii, 30 et 43. — ² Num. xvi, 30. — ³ Ibid. 33.

vocabulo nuncupatas, in comparatione hujus superioris terræ in cujus facie vivitur : sicut in comparatione cœli superioris, ubi sanctorum demoratio est Angelorum, peccantes angelos in hujus aëris detrusos calignem Scriptura dicit tanquam carceribus inferi puniendos reservari : « Si » enim Deus, inquit, angelis peccantibus non pepercit, » sed carceribus caliginis inferi retrudens tradidit in » judicio puniendos reservari¹ : » cum apostolus Paulus principem potestatis aëris diabolum dicat, qui operatur in filiis diffidentiae².

QUÆSTIO XXX.

« Et dixit Dominus ad Moysen et ad Eleazarum filium » Aaron sacerdotem : Tollite thuribula ærea e medio exus- » torum : et ignem alienum hunc semina ibi : quia sanc- » tificaverunt thuribula peccatorum horum in animabus » suis : et fac ea laminas ductiles circumpositionem altari : » quoniam oblata sunt ante Dominum et sanctificata sunt : » et facta sunt in signum filiis Israël³. » Hoc loco cur non ad Moysen et Aaron, sicut in superioribus, Dominus locutus sit, sed ad Moysen et ad Eleazarum filium Aaron, hæc mihi causa interim occurrit : quoniam quæstio erat de progenie sacerdotum, id est de, quo genere esse deberent (unde illi ex alio genere, quia sibi usurpare sacerdotium ausi sunt, tam horrendo et mirabili supplicio perierunt,) non ad Aaron, qui jam summus sacerdos erat, sed ad Eleazarum voluit loqui Deus, qui ei succedere debebat, et secundo jam sacerdotioungebatur, ut eo modo seriem generis commendaret, quæ in successionibus sacerdotum esse deberet. Ude etiam in consequentibus dicit, « Et accepit Eleazar filius Aaron sacerdotis thuribula ærea, quanta obtulerunt qui exusti sunt, et addi-

¹ 2 Petr. II, 4. — ² Ephes. II, 2. — ³ Num. XVI, 86-38.

» dit ea circumpositionem altaris, memoriale filiis Israël, » ut non accedat quisquam alienigena, qui non est de semine Aaron, imponere incensum ante Dominum : et » non erit sicut Chore et sicut conspiratio ejus, sicut locutus est Dominus in manu Moysi⁴. » Hoc ergo modo voluit per Eleazarum Deus non sacerdotium, quod jam erat in Aaron, sed successionis sacerdotalis progeniem commendare. Quod vero ait : « Et ignem alienum hunc » semina ibi, » sparge, intelligendum est. Et quod addidit : « Quia sanctificaverunt thuribula peccatorum horum in » animabus suis, » locutione quidem inusitata expressa sententia est : sed notandum novo modo dicta sanctificata poena eorum, a quibus hoc peccatum fuerat perpetratum ; quia per eos exemplum datum est cæteris, quo timerent. Circumpositionem autem altari cur ex eis fieri voluit, addidit, dicens, « Quoniam oblata sunt ante Dominum, et » sanctificata facta sunt in signum filiis Israël : » non ergo in eis reprobari voluit, quod a talibus oblata sunt ; sed hoc potius cogitari et attendi, ante quem oblata sint, id est quia ante Dominum, ut plus in eis valeret nomen Domini, ante quem oblata sunt, quam pessimum meritum eorum, a quibus oblata sunt. Hoc autem jam et in Exodo commemoraverat Scriptura, quando altare fabricatum dicit² : unde intelligitur genera rerum gestarum distributa esse per libros, non temporum ordo contextus. Nam et de virga Aaron, quomodo res gesta sit, ut et florens et germinans electionem sacerdotii ejus divinitus indicaret³, in hoc libro Scriptura narravit, et tamen de ipsa virga in Exodo dicitur, ut in Sanctis sanctorum cum manna in arca poneretur⁴, quando præcipitur de tabernaculo fabricando : quod utique longe ante præceptum est, quam ipsam ta-

¹ Num. XVI, 39, 40. — ² Exod. XXVII, 2. — ³ Num. XVII, 8. — ⁴ Exod. XXVIII.

bernaculum fabricatum perfectumque consisteret : stetit autem primo mense secundi anni, ex quo de Ægypto egressi sunt; et liber iste incipit a secundo mense ejusdem anni secundi, primo die mensis¹ : unde clarum est ista, si librorum ordinem consideremus, per recapitulationem, id est, præteritorum recordationem commemorari, quæ putant, qui minus diligenter intendunt, eodem facta ordine, quo narrantur.

QUÆSTIO XXXI.

« Et ait Dominus ad Aaron, dicens : Tu et filii tui, et » domus patris tui tecum, accipietis peccata sanctorum : » et tu et filii tui accipietis peccata sacerdotii vestri². » Hæc sunt peccata quæ appellantur sacrificia pro peccatis. Proinde « peccata sanctorum » dictum est, non quæ sancti committant; sed ab eo quod sunt sancta, dictum est « sanctorum, » quia in sanctis offeruntur : et peccata dicuntur sacrificia pro peccatis : ideo appellata sunt « Peccata » sanctorum. Et peccata sacerdotii vestri, » id est, eadem ipsa quæ offeruntur pro peccatis : sicut etiam in Levitico declarat³, et pertinere debere dicit ad sacerdotem.

QUÆSTIO XXXII.

« PRIMOGENITA omnia, quæcumque fuerint in terra » eorum, quantacumque attulerint Domino, tibi erunt⁴. » Hic primogenita, non foetus primitivos pecorum dicit : nam ipse græce πρωτότοκα nominantur, hæc autem πρωτογενήματα. Sed latine duabus his rebus, duo nomina reperta non sunt : Et ideo ista πρωτογενήματα quidam « primitias » interpretati sunt : sed primitiæ ἀπαρχαί dicuntur, et aliud sunt. Hæc igitur tria ita discernuntur, quia πρωτότοκα sunt

¹ Exod. xl, 15. — ² Num. xviii, 1. — ³ Levit. vi, 25, 26. — ⁴ Num. xviii, 12.

primitivi animalium foetus, etiam hominum : πρωτογενήματα vero, primi fructus de terra sumpti, vel de arbore, vel de vite : primitiæ autem de fructibus quidem, sed jam redactis ab agro : sicut de massa, de lacu, de dolio, de cupa, quæ primitus sumebantur.

QUÆSTIO XXXIII.

I. De juvenca rufa, cujus cinerem ad aquam aspersionis, eorumque mundationem qui mortuum tetigerint, proficere Lex mandavit, nec tacere permittimur; evidentissimum enim signum in ea Novi Testamenti præfiguratur : nec satis digne festinantes dicere de tanto sacramento valemus. Primo enim quod ita cœpit de hac re loqui Scriptura, quem non moveat, et intentissimum faciat in altitudine sacramenti? « Et locutus est, inquit, Dominus ad Moysen » et Aaron, dicens : Ista distinctio Legis, quæcumque » constituit Dominus¹. » Procul dubio non est distinctio, nisi inter aliqua duo, vel plura : nam distinctionem singularitas non requirit, nec distinctionem cujuslibet rei commemoravit, sed addidit « Legis : » nec cujuscumque legis : assidue quippe in Scriptura dicitur de unaquaque re, de qua legitime præcipitur : Hæc est lex illius vel illius rei ; non universalis Lex, quæ continet omnia quæ legitime præcipiuntur : hic vero cum dixisset : « Hæc est » distinctio Legis ; » secutus adjunxit, « Quæcumque » constituit Dominus, » præcipiendo utique, non creando. Nam etiam nonnulli interpretes, « Quæcumque præcepit » Dominus, » transtulerunt. Si ergo hæc est distinctio Legis, « Quæcumque præcepit Dominus ; » procul dubio magna est ista distinctio : et recte intelligitur duo Testamenta distinguere. Eadem quippe sunt in Vetere et Novo ; ibi obumbrata, hic revelata ; ibi præfigurata, hic manifestata.

¹ Num. xix, 1, 2.